Qom University of Medical Sciences Journal

2025. Volume 19

Research Paper

The Herbal Medicine Consumption Rate and the Related Factors in Patients With Infectious Respiratory Diseases Admitted to a Hospital in Qom, Iran

Fathieh Sabermahani[1], Seyed Ali Kazemi[2], *Fatemeh Mollarahimi Maleki[3], Fateme Tooiserkany[4]

1. Department of Infectious Diseases, Kamkar-Arabnia Medical Training Center, Faculty of Medicine, Qom University of Medical Sciences ،Qom, Iran.
2. Student Research Committee, Qom University of Medical Sciences, Qom, Iran.
3. Department of Social and Family Medicine, Spiritual Health Research Center, Faculty of Medicine, Qom University of Medical Sciences، Qom, Iran.
4. Department of Iranian Traditional Medicine, School of Iranian Traditional Medicine, Qom University of Medical Sciences, Qom, Iran.

Use your device to scan and read the article online

Citation Sabermahani F, Kazemi SA, Mollarahimi Maleki F, Tooiserkany F. [The Herbal Medicine Consumption Rate and the Related Factors in Patients With Infectious Respiratory Diseases Admitted to a Hospital in Qom, Iran (Persian)]. Qom Univ Med Sci J. 2025; 19:E2107. https://doi.org/10.32598/qums.19.2107

https://doi.org/10.32598/qums.19.2107

ABSTRACT

Received: 06 May 2024

Accepted: 09 Feb 2025

Available Online: 25 Aug 2025

Background and Objectives Considering the previous studies on the prevalence of herbal medicine consumption by Iranian people for the prevention and treatment of various diseases, and given the importance and prevalence of respiratory diseases, this study aimed to determine the herbal medicine consumption rate and the related factors in patients with infectious respiratory diseases admitted to a hospital in Qom, Iran.

Methods In this analytical cross-sectional study, participants were 253 patients with infectious respiratory diseases (flu or COVID-19) admitted to the infectious disease ward of Kamkar Hospital in Qom, in 2022. Data were collected using a researcher-made checklist that surveyed the demographic data of the patients and their use of herbal medicines for prevention or treatment purposes.

Results Most of patients were female (56.9%), with a age of 42.5 years. Of 253 patients, 200(79.1%) had a history of using herbal medicines, and 76% mentioned the higher effectiveness of medicinal plants compared to chemical drugs. Also, 55% used herbal medicines for treatment, and 26.5% used them for prevention. The most popular methods of consumption were syrup and infused forms. Abdominal pain was the most prevalent complication (42.9%). The results of chi-square test showed that patients' belief in the effect of medicinal plants was significantly different based on the educational level ($P<0.01$); the patients with high school diploma had more positive beliefs (n=64).

Conclusion Given that a high number of patients with infectious respiratory diseases in Qom use herbal medicines for the prevention or treatment of COVID-19 or flu, it seems necessary to adopt educational programs in this regard for the correct use of these medicines.

Keywords:
Respiratory diseases, COVID-19, Influenza

Corresponding Author:

Fatemeh Mollarahimi Maleki, MD.

Address: Department of Social and Family Medicine, Spiritual Health Research Center, Faculty of Medicine, Qom University of Medical Sciences، Qom, Iran.

Tel: +98 (912) 0175264

E-Mail: fmollarahimi@gmail.com

Copyright © 2025 Qom University of Medical Sciences.
This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International license(https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).
Noncommercial uses of the work are permitted, provided the original work is properly cited.

Extended Abstract

Introduction

The COVID-19 pandemic caused numerous social, economic, and global problems and resulted in significant health-related issues. Considering that medicinal plants and their products have a high potential for effective treatment of COVID-19, a wide range of options emerged for directly and indirectly targeting the COVID-19 virus. Compounds derived from plants can enhance the host's immune system, thereby facilitating resistance to viral growth. In this regard, traditional Chinese medicine made significant strides in alleviating symptoms and reducing mortality and recurrence rates of the disease. However, the World Health Organization (WHO) has claimed that, while medicinal plants may be beneficial for health and immune support, they cannot be used for the prevention or treatment of COVID-19. Also, the WHO worried that it could cause people to reduce basic health measures or resort to self-medication, resulting in an unsafe method that poses risks to patient safety. Factors such as lifestyle, diet, age, gender, medication, and environmental factors play a crucial role in the progression and severity of COVID-19. This study aimed to investigate the frequency of herbal medicine use and the associated factors among patients with infectious respiratory diseases (flu or COVID-19) hospitalized in the infectious disease ward of Kamkar Hospital in Qom, Iran.

Methods

This cross-sectional analytical study was conducted on 253 patients with COVID-19 who were hospitalized at Kamkar Hospital in Qom and presented with respiratory symptoms. They were selected using a convenience sampling method. The inclusion criteria were age over 18 years, consent to participate in the study, hospitalization due to worsening respiratory symptoms, and evidence of flu or COVID-19 on chest CT scans. The exclusion criterion was the unwillingness to complete the questionnaires.

Data were collected using a researcher-made checklist, which surveyed the demographic data of the patients and their use of herbal medicines for prevention or treatment (with yes or no answers). In case of herbal medicine use, there were additional questions related to the medicinal plants and their associated products, the frequency of consultation with healthcare providers or pharmacists, attention to potential side effects, interference of the consumed medicine with other drugs, frequency of use per week, and the methods of consumption. Finally, the collected data were entered into SPSS software, version 26 and analyzed using chi-square test.

Results

The participants included 109 men (43.1%) and 144 women (56.9%); 80.6% were married, and 94.5% resided in urban areas. Additionally, half of the respondents reported an underlying disease, which could influence their herbal medicine use. They indicated a strong belief in the efficacy of herbal medicines; 62.8% had a positive attitude, and 79.1% had used them during the COVID-19 pandemic. The methods of consumption varied; the most popular methods were syrup and infused forms. The belief in the effectiveness of herbal medicines varied significantly based on educational level, as individuals with higher educational levels were more likely to have a positive attitude. In terms of other demographic factors, such as age and marital status, no significant differences in these beliefs were found. Further analysis revealed that the method of herbal medicine consumption was significantly influenced by educational level and age. Younger individuals preferred the infused form of medicines, while those in middle age were more likely to use the syrup form.

Conclusion

This study aimed to investigate and identify the factors influencing the consumption of herbal medicines among patients with infectious respiratory diseases admitted to a hospital in Qom. Many patients were reported to use herbal medicines and related products for the prevention and treatment of diseases, especially COVID-19. Given this, it is essential to implement educational and informative programs about the proper use, side effects, potential interactions, and ways to obtain reliable information in this area.

Ethical Considerations

Compliance with ethical guidelines

This study was approved by the Ethics Committee of Qom University of Medical Sciences, Qom, Iran (Code: IR.MUQ.REC.1402.022).

Funding

This article was extracted from a research project, approved by Qom University of Medical Sciences, Qom, Iran. This research did not receive any specific grant from funding agencies in the public, commercial, or not-for profit sectors.

Authors contributions

All authors contributed equally to the conception and design of the study, data collection and analysis, interpretation of the results, and drafting of the manuscript. Each author approved the final version of the manuscript for submission.

Conflicts of interest

The authors declared no conflict of interest

Acknowledgments

The authors would like to thank all patients who participated in this study for their cooperation.

مقاله پژوهشی

بررسی فراوانی مصرف گیاهان دارویی و فرآورده‌های گیاهی و عوامل مؤثر بر آن در بیماران با عفونت تنفسی بستری در بیمارستان کامکار قم

فتحیه صابر ماهانی[۱]، سیدعلی کاظمی[۲]، *فاطمه ملارحیمی ملکی[۳]، فاطمه تویسرکانی[۴]

۱. گروه بیماری‌های عفونی، مرکز آموزشی درمانی کامکار ـ عرب نیا، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم‌پزشکی قم، قم، ایران.
۲. کمیته تحقیقات دانشجویی، دانشگاه علوم‌پزشکی قم، قم، ایران.
۳. گروه پزشکی اجتماعی و خانواده، مرکز تحقیقات سلامت معنوی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم‌پزشکی قم، قم، ایران.
۴. گروه طب سنتی ایران، دانشکده طب سنتی ایران، دانشگاه علوم‌پزشکی قم، قم، ایران.

Use your device to scan and read the article online

Citation Sabermahani F, Kazemi SA, Mollarahimi Maleki F, Tooiserkany F. [The Herbal Medicine Consumption Rate and the Related Factors in Patients With Infectious Respiratory Diseases Admitted to a Hospital in Qom, Iran (Persian)]. Qom Univ Med Sci J. 2025; 19:E2107. https://doi.org/10.32598/qums.19.2107

https://doi.org/10.32598/qums.19.2107

تاریخ دریافت: ۱۷ اردیبهشت ۱۴۰۳
تاریخ پذیرش: ۲۱ بهمن ۱۴۰۳
تاریخ انتشار: ۰۳ شهریور ۱۴۰۳

چکیده

زمینه و هدف باتوجه‌به مطالعات پیشین در زمینه میزان مصرف گیاهان دارویی در ایران به‌منظور پیشگیری و درمان بیماری‌های مختلف و همچنین با در نظر گرفتن اهمیت و شیوع بیماری‌های تنفسی، این مطالعه با هدف بررسی میزان مصرف گیاهان دارویی و فرآورده‌های گیاهی در بیماران با مشکلات تنفسی بستری در بیمارستان کامکار انجام شد. همچنین متغیرهای مؤثر در استفاده این بیماران از گیاهان دارویی و فرآورده‌های گیاهی مورد مطالعه قرار گرفت.

روش بررسی در این مطالعه تحلیلی‌مقطعی، شرکت‌کنندگان ۲۵۳ بیمار مبتلا به بیماری‌های عفونی تنفسی (آنفلوانزا یا کووید-۱۹) بودند که در سال ۱۴۰۱ در بخش بیماری‌های عفونی بیمارستان کامکار قم بستری شده بودند. داده‌ها با استفاده از یک چک‌لیست محقق‌ساخته که اطلاعات جمعیت‌شناختی بیماران و میزان استفاده آن‌ها از داروهای گیاهی را برای پیشگیری یا درمان بررسی می‌کرد، جمع‌آوری شدند.

یافته‌ها نتایج نشان داد زنان سهم بیشتری از بیماران را به خود اختصاص دادند (۵۶/۹ درصد). میانگین سنی بیماران ۴۲/۵ سال بود و درمجموع ۲۰۰ بیمار سابقه مصرف گیاهان دارویی داشتند. ۷۶ درصد افراد تأثیر گیاهان دارویی را بیشتر از داروهای شیمیایی ذکر کردند. ۵۵ درصد افراد برای درمان و بهبود علائم بیماری کووید-۱۹ و آنفولانزا و ۲۶/۵ درصد برای پیشگیری، از گیاهان دارویی استفاده کردند. بیشترین عارضه مشاهده‌شده درد شکم با ۴۲/۹ درصد فراوانی گزارش شد. نتایج نشان داد اعتقاد افراد به مؤثر بودن گیاهان دارویی با تحصیلات آن‌ها رابطه معنی‌داری دارد (P<۰/۰۱). ۸۲ درصد افراد فاقد دیپلم، ۶۴ درصد افراد دیپلم و ۷۳ درصد افراد لیسانس به مؤثر بودن داروهای گیاهی اعتقاد داشتند.

نتیجه‌گیری باتوجه‌به اینکه بخش زیادی از مردم جامعه از گیاهان دارویی و فرآورده‌های مرتبط با آن برای پیشگیری و درمان بیماری‌ها به‌ویژه بیماری کووید-۱۹ استفاده می‌کنند، اتخاذ برنامه‌های آموزشی برای استفاده صحیح از این داروها ضروری به نظر می‌رسد.

کلیدواژه‌ها:
بیماری‌های تنفسی، کووید-۱۹، آنفلوانزا

* **نویسنده مسئول:**
دکتر فاطمه ملارحیمی ملکی
نشانی: قم، دانشگاه علوم‌پزشکی قم، دانشکده پزشکی، مرکز تحقیقات سلامت معنوی، گروه پزشکی اجتماعی و خانواده.
تلفن: ۰۱۷۵۲۶۴ (۹۱۲) ۹۸+
رایانامه: fmollarahimi@gmail.com

Copyright © 2025 Qom University of Medical Sciences.
This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International license(https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).
Noncommercial uses of the work are permitted, provided the original work is properly cited.

مقدمه

بیماری کووید-۱۹ اختلالات اجتماعی، اقتصادی و جهانی بسیاری ایجاد کرده و با میزان مرگ‌ومیر نگران‌کننده، باعث بروز مشکلات زیادی در رابطه با مسائل بهداشتی شده است. درنتیجه جهان در تلاش برای یافتن دارویی برای درمان و پیشگیری از این بیماری است [۱]. در این راستا محققین مطالعاتی انجام داده‌اند که تاکنون نتایج امیدوارکننده‌ای به دست نیامده است [۲، ۳]. بیماری کووید-۱۹ باعث تظاهرات بالینی عمده در سیستم تنفسی می‌شود که در آن بیماران پاتولوژی‌های مختلفی مانند: گرندگلاس[1] یا کدورت شیشه مات، درگیری دوطرفه منتشر ریه به‌همراه ایر برونکوگرام[2]، برونشکتازی[3] و شایع‌ترین تظاهر با نام ریه سفید را نشان می‌دهند. در طول فاز اولیه کووید-۱۹، در قسمت پایین لوب‌های راست ریه به‌دلیل افزایش قابل‌توجه ضخامت سپتوم بین لوبولی یا داخل لوبولی، گرندگلاس شایع است [۴-۶]. نکته قابل‌توجه این است که در موارد کووید-۱۹ روند افزایش تعداد نوتروفیل‌ها وجود دارد که به‌علت آسیب ریه‌هاست [۷]. در طی عفونت شدید کووید-۱۹، چندین ویژگی از سندرم زجر تنفسی حاد مانند آسیب آلوئولی منتشر، از بین رفتن پنوموسیت‌ها، ایجاد غشای هیالن، ادم و موارد دیگر مشاهده می‌شود [۸-۱۰]. مطالعات نشان داده‌اند میزان مرگ‌ومیر مبتلایان به کووید-۱۹ در افرادی که دچار بیماری‌های قلبی ـ عروقی هستند، به‌طور قابل‌توجهی بالاست [۱۱، ۱۲]. همچنین کووید-۱۹ با ایجاد آسیب حاد به کلیه‌ها باعث افزایش مرگ‌ومیر شده است [۱۳]. باتوجه‌به اینکه گیاهان دارویی و فرآورده‌های آن‌ها برای درمان مؤثر بیماری کووید-۱۹ قابلیت بالایی دارند، طیف وسیعی از گزینه‌ها برای هدف قرار دادن مستقیم و غیرمستقیم ویروس کووید-۱۹ در نظر گرفته شده‌اند. ترکیبات مشتق‌شده از گیاهان قابلیت تقویت سیستم ایمنی میزبان و درنتیجه مقاومت در برابر رشد ویروس را دارند. در این زمینه طب سنتی در چین در بهبود علائم و کاهش مرگ‌ومیر و میزان عود بیماری گام‌های مؤثری برداشته است [۱۴]. این در حالی است که سازمان بهداشت جهانی ادعا می‌کند که گیاهان دارویی شاید برای سلامتی و حمایت از سیستم ایمنی مفید باشند، اما نمی‌توانند برای پیشگیری یا درمان استفاده شوند. همچنین رویکرد این سازمان در استفاده از محصولات غیرعلمی برای درمان کووید-۱۹ این است که این روش، ممکن است باعث کاهش اقدامات بهداشتی اولیه توسط مردم شده یا به خوددرمانی روی آوردند؛ که درنتیجه روشی غیرایمن بوده و برای ایمنی بیمار خطرساز است. مواردی مانند سبک زندگی، رژیم غذایی، سن و جنسیت بیمار، شرایط دارویی و عوامل محیطی، نقش مهمی در میزان پیشرفت و شدت کووید-۱۹ دارند [۱۵]. این مطالعه با هدف بررسی فراوانی مصرف گیاهان دارویی و عوامل مؤثر بر آن، در بیماران بستری در بخش عفونی بیمارستان کامکار قم انجام شد.

1. Ground-glass opacity (GGO)
2. Bilateral diffuse heterogeneous consolidation with air bronchogram
3. Bronchiectasis

مواد و روش‌ها

این مطالعه به‌صورت مقطعی تحلیلی بر روی ۲۵۳ بیمار بستری در بیمارستان کامکار که با علائم تنفسی مراجعه کرده بودند، انجام شد. برای تعیین حجم نمونه از مطالعه خانوی و همکاران استفاده شد [۱۶]. در این مطالعه، فراوانی مصرف فرآورده‌های گیاهی برابر ۵۳ درصد بود و با میزان خطای دقت ۷ درصد، حجم نمونه ۱۹۰ نفر محاسبه شد که ۲۵۳ نفر وارد مطالعه شدند. روش نمونه‌گیری به‌صورت در دسترس انجام شد. معیارهای ورود به مطالعه شامل: سن بالای ۱۸ سال، داشتن رضایت برای شرکت در مطالعه، بستری شدن به‌دلیل شدیدتر شدن علائم تنفسی و وجود شواهد به نفع بیماری‌های آنفولانزا یا کووید-۱۹ در سی‌تی‌اسکن قفسه سینه یا گرافی قفسه سینه بود. معیار خروج نیز عدم رضایت برای تکمیل پرسش‌نامه‌ها بود.

در این مطالعه برای جمع‌آوری اطلاعات از چک‌لیست محقق‌ساخته استفاده شد. این چک‌لیست شامل اطلاعات جمعیت‌شناختی بیماران و ارزیابی استفاده افراد از گیاهان دارویی در زمان شیوع بیماری‌های تنفسی به‌منظور پیشگیری یا درمان (با گزینه بلی یا خیر) بود. در صورت استفاده از گیاهان دارویی، در ادامه افراد موردمطالعه به سؤالات مرتبط با گیاهان دارویی و فروآرده‌های مرتبط، میزان مشورت با پزشک یا داروساز، توجه به عوارض و تداخلات داروی مصرفی با سایر گیاهان یا داروهای دیگر، دفعات استفاده در طول یک هفته و نحوه استفاده از گیاهان دارویی پاسخ دادند. در ابتدای چک‌لیست نیز برای اطمینان از درک افراد از مفهوم گیاه دارویی و فرآورده‌های گیاهی، هرکدام از موارد به‌همراه مثال برایشان توضیح داده شد. درنهایت داده‌های جمع‌آوری‌شده وارد نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۶ شد و با آزمون‌های آماری مجذور کای مورد تجزیه‌وتحلیل قرار گرفت.

یافته‌ها

از بین ۲۵۳ پرسش‌نامه گردآوری‌شده، ۱۰۹ نفر مرد و ۱۴۴ نفر زن بودند. سایر اطلاعات جمعیت‌شناختی بیماران به تفصیل در جدول شماره ۱ آورده شده است.

در جدول شماره ۲ تعداد افرادی که به مؤثر بودن گیاهان دارویی معتقد بودند به‌همراه درصد فراوانی آن‌ها آورده شده است.

در فراوانی انواع عوارض دارویی، بیشترین آن دل‌درد و کمترین آن دوبینی و تاری دید بود.

جدول ۱. اطلاعات جمعیت‌شناختی شرکت‌کنندگان در مطالعه

اطلاعات جمعیت‌شناختی		تعداد (درصد)
جنس	مرد	۱۰۹(۴۳/۱)
	زن	۱۴۴(۵۶/۹)
سن (سال)	کمتر از ۲۵	۱۰(۹۵/۳)
	۳۵-۲۶	۶۲(۲۴/۵)
	۴۵-۳۶	۹۳(۳۶/۷۵)
	۵۵-۴۶	۵۷(۲۲/۵۲)
	۶۵-۵۶	۲۵(۹/۸)
	بالای ۶۵	۶(۲/۳۷)
تحصیلات	فاقد سواد	۱۱(۴/۴)
	زیر دیپلم	۲۳(۹/۰۹)
	دیپلم	۹۹(۳۹/۱۳)
	فوق دیپلم	۲۸(۱۱/۰۶)
	لیسانس	۸۳(۳۲/۸)
	ارشد	۸(۳/۱۶)
	دکتری	۱(۰/۳۹)
وضعیت تأهل	مجرد	۴۹(۱۹/۴)
	متأهل	۲۰۴(۸۰/۶)
محل سکونت	شهر	۲۳۹(۹۴/۵)
	روستا	۱۴(۵/۵)
شغل	شاغل	۹۳(۳۶/۸)
	بازنشسته	۱۶(۶/۳)
	خانه‌دار	۸۹(۳۵/۲)
	آزاد	۳۰(۱۱/۹)
	دانشجو	۱۴(۵/۵)
	بیکار	۱۱(۴/۳)
بیماری زمینه‌ای	دارد	۱۲۷(۵۰/۲)
	ندارد	۱۲۶(۴۹/۸)

مجله
دانشگاه علوم پزشکی قـــم

در جدول شماره ۳ اعتقاد به مؤثر بودن گیاهان دارویی به تفکیک متغیرهای جمعیت‌شناختی بیماران آورده شده است. همان‌طور که نتایج نشان می‌دهد تحصیلات افراد بر اعتقاد آن‌ها بر مؤثر بودن گیاهان دارویی اثر معنی‌دار دارد (P<۰/۰۱). این اثر به‌گونه‌ای است که ۶۲ درصد از افراد موردمطالعه با تحصیلات مختلف، نسبت به اثر داروهای گیاهی نظر مثبت داشتند. همچنین نتایج نشان داد سایر متغیرهای موردمطالعه ارتباط معنی‌داری با این سؤال نداشتند (P>۰/۰۵).

جدول ۲. فراوانی پاسخ‌دهندگان به سؤالات پیرامون گیاهان و فرآورده‌های دارویی گیاهی

	سؤالات	تعداد (درصد)
اعتقاد افراد به مؤثر بودن گیاهان دارویی	بله	۱۵۹(۶۲/۸)
	خیر	۷۵(۲۹/۶)
	بی‌اطلاع	۱۹(۷/۵)
سابقه مصرف گیاهان دارویی در اپیدمی کووید-۱۹	بله	۲۰۰(۷۹/۱)
	خیر	۵۳(۲۰/۹)
طریقه استفاده کردن از گیاهان دارویی	دم کردن	۵۶(۲۸/۰)
	دم کردن و جوشاندن	۳۹(۱۹/۵)
	دم کردن و پودر خشک	۴۰(۲۰/۰)
	شربت	۶۵(۳۲/۵)
میزان مصرف گیاهان دارویی در افراد	۱ بار در روز	۷۴(۳۷/۰)
	۲ بار در روز	۷۳(۳۶/۵)
	۳ بار در روز	۴۰(۲۰/۰)
	۱ بار در هفته	۱۳(۶/۵)
نحوه آشنایی افراد با گیاهان دارویی	تجویز عطاری‌ها	۴۷(۲۳/۵)
	کتاب یا فضای مجازی	۵۸(۲۹/۰)
	سفارش خانواده و دوستان	۳۹(۱۹/۵)
	تجویز پزشک	۱۸(۹/۰)
	توصیه و مشورت داروساز	۳۸(۱۹/۰)
تجربه افراد از مصرف گیاهان دارویی نسبت به مواد شیمیایی	بی‌تأثیر	۱(۰/۵)
	تأثیر یکسان	۱۶(۸/۰)
	تأثیر بیشتر	۱۵۲(۷۶/۰)
	تأثیر کمتر	۳۱(۱۵/۵)
هدف استفاده از گیاهان دارویی	پیشگیری	۵۳(۲۶/۵)
	درمان	۱۱۰(۵۵/۰)
	سایر	۳۷(۱۸/۵)

مجله
دانشگاه علوم پزشکی قم

در جدول شماره ۴ سابقه مصرف گیاهان دارویی در زمان شیوع کووید-۱۹ و آنفولانزا به تفکیک متغیرهای جمعیت‌شناختی بیماران آورده شده است. نتایج نشان می‌دهد اثر تحصیلات و محل سکونت بر سابقه مصرف گیاهان دارویی معنی‌دار بوده است (P<۰/۰۱). از افراد موردمطالعه با تحصیلات مختلف ۷۳ درصد در زمان شیوع بیماری‌های مذکور از داروی گیاهی استفاده کردند. همچنین ۹۴ درصد افراد ساکن شهر و ۵۰ درصد افراد ساکن روستا که در این مطالعه شرکت کردند، در زمان شیوع کووید و آنفولانزا، از داروهای گیاهی استفاده کرده‌اند. سایر متغیرها با مصرف گیاهان دارویی در شرایط مذکور ارتباط معنی‌داری نداشتند (P>۰/۰۵).

در جدول شماره ۵ ارتباط پاسخ به سؤال مؤثر بودن گیاهان دارویی روی طول مدت بیماری به تفکیک متغیرهای

جدول ۳. بررسی ارتباط اعتقاد به مؤثر بودن گیاهان دارویی با اطلاعات جمعیت‌شناختی بیماران

اطلاعات جمعیت‌شناختی		اعتقاد افراد به مؤثر بودن گیاه دارویی			سطح معنی‌داری
		بله	خیر	بی‌اطلاع	
جنس	مرد	۶۳	۳۳	۱۳	۰/۰۵
	زن	۹۶	۴۲	۶	
سن (سال)	۱۸–۳۵	۴۵	۲۱	۶	۰/۵۵
	۳۶–۵۵	۹۳	۴۴	۱۳	
	۵۶–۷۵	۲۱	۱۰	۰	
تحصیلات	فاقد سواد	۱۰	۱	۰	<۰/۰۰۱
	زیر دیپلم	۱۸	۵	۰	
	دیپلم	۶۴	۲۶	۹	
	فوق دیپلم	۲	۲۶	۰	
	لیسانس	۶۱	۱۳	۹	
	ارشد	۳	۴	۱	
	دکتری	۰	۱	۰	
وضعیت تأهل	مجرد	۲۸	۱۸	۲	۰/۲
	متأهل	۱۳۱	۵۶	۱۷	
محل سکونت	شهر	۱۵۲	۶۹	۱۸	۰/۵
	روستا	۷	۶	۱	
شغل	شاغل	۵۶	۲۹	۸	۰/۴
	بازنشسته	۱۰	۴	۲	
	خانه‌دار	۶۱	۲۵	۳	
	آزاد	۱۷	۸	۵	
	دانشجو	۷	۶	۱	
	بیکار	۸	۳	۰	

مجله
دانشگاه علوم پزشکی قـــم

جمعیت‌شناختی بیماران آورده شده است همان‌طور که نتایج نشان می‌دهد ارتباط این سؤال با سن بیماران معنی‌دار است (P<۰/۰۱). مصرف داروهای گیاهی بر کاهش طول مدت بیماری و بهبود علائم ۶۷ درصد از افراد ۱۸ تا ۳۵ سال، ۸۳ درصد از افراد ۳۶ تا ۵۵ سال و ۵۰ درصد افراد ۵۶ تا ۷۵ سال مؤثر بوده است. همچنین اثر وضعیت تأهل نیز بر این سؤال معنی‌دار بود (P<۰/۰۱)؛ به‌گونه‌ای که مصرف گیاهان دارویی بر کاهش طول مدت بیماری و بهبود علائم ۷۹ درصد از افراد متأهل و ۶۱ درصد از افراد مجرد شرکت‌کننده در این مطالعه اثر مثبت داشته است (جدول شماره ۵). بررسی‌ها نشان داد سایر متغیرهای جمعیت‌شناختی بر پاسخ این سؤال اثر معنی‌دار نداشتند (P>۰/۰۵).

در جدول شماره ۶، ارتباط پاسخ سؤال هدف از استفاده از گیاهان دارویی به تفکیک متغیرهای جمعیت‌شناختی بیماران آورده شده است. همان‌طور که نتایج نشان می‌دهد اطلاعات جمعیت‌شناختی بیماران ارتباط معنی‌دار با این سؤال نداشتند (P>۰/۰۵).

جدول ٤. بررسی ارتباط سابقه مصرف گیاه دارویی در اپیدمی کووید-۱۹ و آنفولانزا با اطلاعات جمعیت‌شناختی بیماران

اطلاعات جمعیت‌شناختی		سابقه مصرف گیاهان دارویی در زمان شیوع کووید-۱۹ و آنفولانزا		سطح معنی‌داری
		بله	خیر	
جنس	مرد	۸۶	۲۳	۰/۹
	زن	۱۱۴	۳۰	
سن (سال)	۱۸–۳۵	۵۸	۱۴	۰/۱
	۳۶–۵۵	۱۲۲	۲۸	
	۵۶–۷۵	۲۰	۱۱	
تحصیلات	فاقد سواد	۱۱	۰	<۰/۰۰۱
	زیر دیپلم	۲۰	۳	
	دیپلم	۸۷	۱۲	
	فوق دیپلم	۰	۲۸	
	لیسانس	۷۶	۷	
	ارشد	۶	۲	
	دکتری	۰	۰	
وضعیت تأهل	مجرد	۳۴	۱۴	۰/۱
	متأهل	۱۶۶	۳۸	
محل سکونت	شهر	۱۹۳	۴۶	۰/۰۰۶
	روستا	۷	۷	
شغل	شاغل	۶۸	۲۵	۰/۳
	بازنشسته	۱۴	۲	
	خانه‌دار	۷۱	۱۸	
	آزاد	۲۷	۳	
	دانشجو	۱۲	۲	
	بیکار	۸	۳	

مجله
دانشگاه علوم پزشکی قـــم

در جدول شماره ۷ ارتباط پاسخ به سؤال نحوه استفاده از گیاهان دارویی به تفکیک متغیرهای جمعیت‌شناختی بیماران آورده شده است. همان‌طور که نتایج نشان می‌دهد، تحصیلات ارتباط آماری معنی‌داری با نحوه مصرف گیاه دارویی داشته است (P<۰/۰۱). همچنین سن بیماران بر نحوه استفاده از گیاه دارویی اثر معنی داری در سطح ۵ درصد داشته است (P<۰/۰۵). بررسی‌ها نتایج نشان می‌دهد در گروه سنی ۱۸ تا ۳۵ سال ۳۴ درصد افراد، گیاه دارویی را به‌صورت دم‌شده استفاده می‌کنند که بیشترین روش مصرف در آن گروه سنی است. همچنین ۳۸ درصد از افراد گروه سنی ۳۶ تا ۵۵ سال از شربت استفاده کردند که بیشترین روش مصرف در این گروه بود. در گروه سنی ۵۶ تا ۷۵ سال هر چهار روش با اختلاف جزئی مورداستفاده قرار گرفته است. سایر اطلاعات جمعیت‌شناختی ارتباط معنی‌داری با این سؤال نداشتند (P>۰/۰۵).

بحث

امروزه درمورد استفاده از گیاهان دارویی در میان اقشار مختلف مردم نظرات مختلفی وجود دارد، به‌طوری‌که بعضی

جدول ۵. بررسی ارتباط مؤثر بودن گیاهان دارویی روی طول مدت بیماری با اطلاعات جمعیت‌شناختی شرکت‌کنندگان

اطلاعات جمعیت‌شناختی		مؤثر بودن گیاه دارویی یا فرآورده گیاهی روی طول مدت بیماری یا برخی علائم آن				سطح معنی‌داری
		بی‌تأثیر	مؤثر	کم‌تأثیر	اثر یکسان	
جنس	مرد	۰	۶۵	۱۲	۹	۰/۵
	زن	۱	۸۷	۱۹	۷	
سن (سال)	۱۸–۳۵	۱	۴۰	۹	۸	۰/۰۰۱
	۳۶–۵۵	۰	۱۰۲	۱۳	۷	
	۵۶–۷۵	۰	۱۰	۹	۱	
تحصیلات	فاقد سواد	۰	۷	۴	۰	۰/۷
	زیر دیپلم	۰	۱۶	۲	۲	
	دیپلم	۰	۶۹	۱۳	۵	
	فوق دیپلم	۰	۰	۰	۰	
	لیسانس	۱	۵۶	۱۱	۸	
	ارشد	۰	۴	۱	۱	
	دکتری	۰	۰	۰	۰	
وضعیت تأهل	مجرد	۰	۲۱	۱۲	۱	۰/۰۰۵
	متأهل	۱	۱۳۱	۱۹	۱۵	
محل سکونت	شهر	۱	۱۴۷	۳۰	۱۵	۰/۹
	روستا	۰	۵	۱	۱	
شغل	شاغل	۱	۵۲	۸	۷	۰/۷
	بازنشسته	۰	۱۱	۲	۱	
	خانه‌دار	۰	۵۵	۱۱	۵	
	آزاد	۰	۲۱	۴	۲	
	دانشجو	۰	۹	۲	۱	
	بیکار	۰	۴	۴	۰	

مجله
دانشگاه علوم پزشکی قـــم

استفاده از آن‌ها را مناسب دانسته و به مصرف داروهای شیمیایی ترجیح می‌دهند و بعضی دیگر به علل مختلف استفاده از آن‌ها را مناسب نمی‌دانند. این مطالعه با هدف بررسی و شناسایی عوامل مؤثر بر مصرف گیاهان دارویی در بین بیماران تنفسی بستری در بیمارستان انجام شد. نتایج حاکی از آن بود که افراد به مصرف داروهای گیاهی علاقه‌مند هستند و بیشتر آن‌ها استفاده از گیاهان دارویی را بر داروهای شیمیایی ترجیح می‌دهند. باتوجه‌به نتایج مطالعه خادکا و همکاران در بررسی وضعیت استفاده از گیاهان دارویی، حدود ۴۲ درصد افراد موافق استفاده از گیاهان دارویی بودند، درحالی‌که تعداد واقعی افرادی که از گیاهان دارویی استفاده کرده بودند ۴۰/۴ درصد گزارش شده بود [۱۵]. اکثر افراد با فراوانی ۴۵ درصد از کل افراد حاضر در مطالعه، معتقد بودند که استفاده از گیاهان دارویی در زمان شیوع بیماری کووید-۱۹ افزایش یافته است، ۴۳ درصد معتقد بودند که استفاده از گیاهان داروی تغییری نداشته و ۱۱/۸ درصد اظهار نظری در این خصوص نداشتند. باتوجه‌به نتایج مطالعه دهقان‌پور، از علل گرایش به مصرف گیاهان دارویی می‌توان به عوامل اعتقادی، اقتصادی و داشتن عوارض جانبی داروهای شیمیایی اشاره کرد [۱۶]. همچنین نتایج مطالعه نورحسینی و همکاران بیانگر آن بود

جدول ٦. بررسی ارتباط هدف استفاده از گیاهان دارویی با اطلاعات جمعیت‌شناختی بیماران

اطلاعات جمعیت‌شناختی		هدف استفاده از گیاهان دارویی			سطح معنی‌داری
		پیشگیری	درمان	سایر	
جنس	مرد	۲۲	۴۷	۱۷	۰/۹
	زن	۳۱	۶۳	۲۰	
سن (سال)	۱۸–۳۵	۱۰	۳۲	۱۶	۰/۱
	۳۶–۵۵	۳۶	۶۷	۱۹	
	۵۶–۷۵	۷	۱۱	۲	
تحصیلات	فاقد سواد	۳	۸	۰	۰/۴
	زیر دیپلم	۷	۱۰	۳	
	دیپلم	۲۱	۵۰	۱۶	
	فوق دیپلم	۰	۰	۰	
	لیسانس	۲۱	۴۰	۱۵	
	ارشد	۱	۲	۳	
	دکتری	۰	۰	۰	
وضعیت تأهل	مجرد	۶	۲۱	۷	۰/۴
	متأهل	۴۷	۸۹	۳۰	
محل سکونت	شهر	۵۲	۱۰۶	۳۵	۰/۶
	روستا	۱	۴	۲	
شغل	شاغل	۱۵	۴۲	۱۱	۰/۲
	بازنشسته	۶	۷	۱	
	خانه‌دار	۲۱	۳۷	۱۳	
	آزاد	۵	۱۵	۷	
	دانشجو	۲	۵	۵	
	بیکار	۴	۴	۰	

مجله
دانشگاه علوم پزشکی قـــم

که بین استفاده از داروهای شیمیایی و مصرف گیاهان دارویی اولویتی وجود ندارد [۱۷]. علت این موضوع این است که اگرچه داروهای شیمیایی دسترسی و تأثیر بیشتری دارند، اما ارزان‌تر بودن و عوارض کمتر گیاهان دارویی می‌تواند این ویژگی‌های مثبت داروهای شیمیایی را کم‌رنگ نماید.. از دلایل گرایش بیشتر مردم به مصرف گیاهان دارویی شاید این باشد که در بعضی مواقع استفاده از داروهای شیمیایی سبب ایجاد عوارض جانبی می‌شود. ازطرفی، هزینه درمان با داروهای شیمیایی بالاتر است، بنابراین استفاده از داروهای گیاهی برای آن‌ها کم‌خطرتر و در عین حال ارزان‌تر تمام خواهد شد. همچنین این تصور اشتباه که داروهای گیاهی اگر تأثیری نداشته باشند و درمان نکنند ضرری هم ندارند، ممکن است باعث شود که اکثر افراد بدون اطلاع از خواص، عوارض و مقدار صحیح مصرف گیاهان دارویی، خودسرانه و بدون تجویز پزشک آن‌ها را مصرف کنند که این موضوع در بعضی مواقع خطرناک بوده و عوارض آن کمتر از داروهای شیمیایی نیست.

جدول ۷. بررسی ارتباط نحوه مصرف گیاهان دارویی با اطلاعات جمعیت‌شناختی بیماران

اطلاعات جمعیت‌شناختی		نحوه استفاده از گیاهان دارویی				سطح معنی‌داری
		شربت	دم کردن/خشک شدن	دم کردن/جوشاندن	دم کردن	
جنس	مرد	۲۳	۲۰	۱۹	۲۴	۰/۵۸
	زن	۴۲	۲۰	۲۰	۳۲	
سن (سال)	۱۸–۳۵	۱۳	۸	۱۷	۲۰	۰/۰۲
	۳۶–۵۵	۴۷	۳۷	۱۶	۳۲	
	۵۶–۷۵	۵	۵	۶	۴	
تحصیلات	فاقد سواد	۳	۶	۱	۱	<۰/۰۰۱
	زیر دیپلم	۱۰	۳	۳	۴	
	دیپلم	۲۶	۱۸	۱۷	۲۶	
	فوق دیپلم	۰	۰	۰	۰	
	لیسانس	۲۵	۱۰	۱۷	۲۴	
	ارشد	۱	۳	۱	۱	
	دکتری	۰	۰	۰	۰	
وضعیت تأهل	مجرد	۹	۷	۹	۹	۰/۴
	متأهل	۵۶	۳۳	۳۰	۴۷	
محل سکونت	شهر	۶۳	۳۸	۳۹	۵۳	۰/۰۶
	روستا	۲	۲	۰	۳	
شغل	شاغل	۲۶	۱۰	۱۳	۱۹	۰/۳
	بازنشسته	۲	۴	۱	۷	
	خانه‌دار	۲۶	۱۴	۱۲	۱۹	
	آزاد	۸	۷	۶	۶	
	دانشجو	۳	۲	۴	۳	
	بیکار	۰	۳	۳	۲	

مجله
دانشگاه علوم پزشکی قـــم

نتیجه‌گیری

بسیاری از مردم از گیاهان دارویی و فرآورده‌های مرتبط در پیشگیری و درمان بیماری‌ها به‌ویژه بیماری کووید-۱۹ استفاده می‌کنند. باتوجه‌به این امر اتخاذ برنامه‌های آموزشی و اطلاع‌رسانی صحیح درمورد نحوه مصرف و عوارض گیاهان دارویی و تداخلات احتمالی و روش‌های کسب اطلاعات معتبر در این زمینه ضروری است.

از محدودیت‌های این مطالعه، عدم همکاری افراد بیمار به‌علت شرایط بد جسمی و روحی بود که مانع از دستیابی به اطلاعات بیشتر می‌شد و مطالعه پیش رو با استفاده از تمامی امکانات موجود و در شرایط در دسترس انجام شد.

ملاحظات اخلاقی

پیروی از اصول اخلاق پژوهش

این پژوهش با کد اخلاق (IR.MUQ.REC.1402.022) در دانشگاه علوم‌پزشکی قم تصویب شده است.

حامی مالی

این مقاله از یک طرح تحقیقاتی مصوب دانشگاه علوم‌پزشکی قم استخراج شده و هیچ بودجه‌ای از سازمان‌های تأمین مالی در بخش‌های دولتی، تجاری یا غیرانتفاعی دریافت نکرده است.

مشارکت نویسندگان

همه نویسندگان در این مطالعه مشارکت یکسان داشته‌اند.

تعارض منافع

نویسندگان هیچ تعارض منافعی را اعلام نمی‌کنند.

تشکر و قدردانی

نویسندگان این مقاله از تمام شرکت‌کنندگان در مطالعه و همچنین کسانی که در این انجام این مطالعه همکاری لازم را داشتند، تشکر و قدردانی می‌کنند.

References

[1] Keni R, Alexander A, Nayak PG, Mudgal J, Nandakumar K. COVID-19: Emergence, spread, possible treatments, and global burden. Front Public Health. 2020; 8:216. [DOI:10.3389/fpubh.2020.00216] [PMID] [PMCID]

[2] Boulware DR, Pullen MF, Bangdiwala AS, Pastick KA, Lofgren SM, Okafor EC, et al. A randomized trial of hydroxychloroquine as postexposure prophylaxis for Covid-19. N Engl J Med. 2020; 383(6):517-25. [DOI:10.1056/NEJMoa2016638] [PMID] [PMCID]

[3] Rosa SGV, Santos WC. Clinical trials on drug repositioning for COVID-19 treatment. Rev Panam Salud Publica. 2020; 44:e40. [DOI:10.26633/RPSP.2020.40] [PMID] [PMCID]

[4] Zhou S, Wang Y, Zhu T, Xia L. CT features of coronavirus disease 2019 (COVID-19) pneumonia in 62 patients in Wuhan, China. AJR Am J Roentgenol. 2020; 214(6):1287-94. [DOI:10.2214/AJR.20.22975] [PMID]

[5] Pal R, Bhansali A. COVID-19, diabetes mellitus and ACE2: The conundrum. Diabetes Res Clin Pract. 2020; 162:108132. [DOI:10.1016/j.diabres.2020.108132] [PMID] [PMCID]

[6] Noori E, Vahedian M, Rezvan S, Minaei N, Tabaraii R. The proposed scoring system for hospitalization or discharge of patients with COVID-19. J Emerg Pract Trauma. 2022; 8(1):60-3. [DOI:10.34172/jept.2021.08]

[7] Ng DL, Al Hosani F, Keating MK, Gerber SI, Jones TL, Metcalfe MG, et al. Clinicopathologic, immunohistochemical, and ultrastructural findings of a fatal case of Middle East respiratory syndrome coronavirus infection in the United Arab Emirates, April 2014. Am J Pathol. 2016; 186(3):652-8. [DOI:10.1016/j.ajpath.2015.10.024] [PMID] [PMCID]

[8] Xu Z, Shi L, Wang Y, Zhang J, Huang L, Zhang C, et al. Pathological findings of COVID-19 associated with acute respiratory distress syndrome. Lancet Respir Med. 2020; 8(4):420-2. [DOI:10.1016/S2213-2600(20)30076-X] [PMID]

[9] Wu C, Chen X, Cai Y, Xia J, Zhou X, Xu S, et al. Risk factors associated with acute respiratory distress syndrome and death in patients with coronavirus disease 2019 pneumonia in Wuhan, China. JAMA Intern Med. 2020; 180(7):934-43. [DOI:10.1001/jamainternmed.2020.0994] [PMID] [PMCID]

[10] Rezvan S, Nasiri B, Farahmand H, Ahmadi J, Noori E, Bazmandegan G, et al. Frequency of ABO blood groups in patients with COVID-19 referred to Ali Ibn Abi Taleb Hospital in Rafsanjan in 2020. J Vessel Circ. 2021; 2(4):171-8. [DOI:10.32598/JVC.2.4.64.7]

[11] Wang F, Hou H, Luo Y, Tang G, Wu S, Huang M, et al. The laboratory tests and host immunity of COVID-19 patients with different severity of illness. JCI Insight. 2020; 5(10):e137799. [DOI:10.1172/jci.insight.137799] [PMID] [PMCID]

[12] Wang D, Hu B, Hu C, Zhu F, Liu X, Zhang J, et al. Clinical characteristics of 138 hospitalized patients with 2019 novel coronavirus–infected pneumonia in Wuhan, China. JAMA. 2020; 323(11):1061-9. [DOI:10.1001/jama.2020.1585] [PMID] [PMCID]

[13] Cheng Y, Luo R, Wang K, Zhang M, Wang Z, Dong L, et al. Kidney disease is associated with in-hospital death of patients with COVID-19. Kidney Int. 2020; 97(5):829-38. [DOI:10.1016/j.kint.2020.03.005] [PMID] [PMCID]

[14] Luo L, Jiang J, Wang C, Fitzgerald M, Hu W, Zhou Y, et al. Analysis on herbal medicines utilized for treatment of COVID-19. Acta Pharm Sin B. 2020; 10(7):1192-204. [DOI:10.1016/j.apsb.2020.05.007] [PMID] [PMCID]

[15] Khadka D, Babel MS, Shrestha S, Tripathi NK. Climate change impact on glacier and snow melt and runoff in Tamakoshi basin in the Hindu Kush Himalayan (HKH) region. J Hydrol. 2014; 511:49-60. [DOI:10.1016/j.jhydrol.2014.01.005]

[16] Dehghanpur H, Dehganizadeh H. [Factors affecting the consumption of medicinal plants in the city of Yazd (Persian)]. Iran J Med Aromat Plants. 2014; 30(1):57-67. [Link]

[17] Noorhosseini SA, Fallahi E, Samizadeh M, Beheshtipoor N. [The relative priority of medicinal plants, herbal and chemical medicines by consumers based on economic and treatment criteria: Case study of Rasht District (Persian)]. J Agric Econ Res. 2017; 9(1):71-91. [Link]